

ЩОДО СИСТЕМНОСТІ ЗАХОДІВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ



Л. МОСКВИЧ

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри організації судових
та правоохоронних органів
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Основною метою судово-правової реформи, здійснюваної в Україні, є становлення цілісної, незалежної й самостійної судової системи, яка на засадах верховенства права й відповідно до європейських стандартів судочинства була б здатна забезпечити високу якість правосуддя, ефективний розгляд всіх правових справ, що мають юридично важливі наслідки, й постановити справедливе судове рішення.

У науці й на практиці при опрацюванні заходів із підвищення ефективності функціонування судової системи традиційно оцінюється лише робота судових установ. Між тим судова система є відкритою (за термінологією теорії систем), її основна діяльність тісно пов'язана як з особами, які звертаються до суду і беруть участь у судовому процесі, так і з органами, що контролюють виконання судових актів, забезпечуючи реальність поновлення й захисту порушених прав. «Відкритість» судової системи зумовлює взаємний вплив на неї з боку інших соціальних систем. Суспільство в цілому (або держава), як метасистема для системи судової, складається з окремих елементів (підсистем), функціонуючих відповідно до встановленого ціннісно-

нормативного порядку. У випадку порушення цими елементами останнього — роллю суду в цьому механізмі є повернення їх до встановленого порядку шляхом захисту прав та свобод людини і громадянина. Саме в такий спосіб судова система впливає на стійкість суспільства як системи соціальної. Одночасно суспільство, як зовнішнє середовище для судової системи, забезпечує її збалансованими ресурсами (інформаційними, кадровими, матеріальними), необхідними для виконання цього завдання. Крім того, при опрацюванні оптимальної її моделі поряд із зовнішніми взаємозв'язками на якість функціонування розглядуваної системи впливають внутрішні чинники — структура, характер взаємовідносин між елементами системи, а також механізм управління нею. Особливої актуальності набуває система судового самоуправління, тобто можливість впливати на її самоорганізацію, вдосконалювати форми, контролювати належне ресурсозабезпечення тощо.

Окрім будови «ідеальної» моделі механізму взаємодії судової системи з іншими елементами (іншими підсистемами) загальної метасистеми та механізму взаємодії між елементами

(судами) всередині самої судової системи, теорія системного аналізу при дослідженні питань ефективності систем виокремлює алгоритм функціонування. Цей інститут розкриває механізм прояву внутрішніх властивостей системи, що визначають її поведінку відповідно до закону функціонування. Цей закон може бути реалізовано різними способами за допомогою різних алгоритмів функціонування, в результаті чого відрізнятимуться якість та ефективність процесу функціонування системи [1, 37]. Стосовно судової системи це означає, що на її ефективність впливає якість судової процедури. Визначення найоптимальніших форм судового розгляду для кожного конкретного середовища є важливим елементом оптимізації функціонування судової системи.

Водночас кількість і складність справ, які повинні розглядати суди, має кореспондуватися з ресурсами, які споживає судова система із зовнішнього середовища, — інформаційними, кадровими, фінансовими тощо. Якщо її завдання перевищують необхідну кількість ресурсів, це відображається на ефективності функціонування самої системи, що характеризується максимізацією якості виконання своїх функцій за умови мінімізації споживаних ресурсів. При цьому зазначену якість належить контролювати як внутрішніми, так і зовнішніми державними і соціальними механізмами.

На жаль, в Україні досі не здійснювалося наукового системного аналізу ефективності судової системи, хоча це питання вже ставало предметом наукових досліджень міжнародних організацій і вітчизняних соціологічних служб. Однак результати оцінки їх не мають значення для обов'язкового прийняття адекватних управлінських рішень. Так, Європейською комісією з ефективності правосуддя (CEPEJ)

було здійснено масштабний проект з оцінки ефективності функціонування судових систем у державах — членах Ради Європи. Як зазначали автори вказаного проекту, отримані дані мають допомогти владі країни «визначити недоліки у функціонуванні національної судової системи й надихнути на судові реформи» [2].

На нашу думку, можна виокремити чотири основні напрями для вдосконалення національної судової системи: а) узгодження оптимальної для України моделі судоустрою; б) удосконалення діючої судової процедури; в) оптимізація кадрової політики судової влади; г) вирішення низки проблем щодо управління в судовій системі. Системність заходів із реформування має забезпечити очікуваний ефект від судової реформи.

Щодо моделі судоустрою, яка може бути оптимальною для України, то кожна нова «хвиля» судової реформи розпочиналася саме з реорганізації структури судової системи. Пошук «оптимальності» моделі судової системи у більшості випадків зводилось до вирішення двох основних питань: а) централізації-децентралізації судової системи; б) обсяг спеціалізації судів. Так, у 1996 р. було створено Конституційний Суд України; в 2001 р. відбулося підпорядкування всіх судів загальної юрисдикції єдиному найвищому суду — Верховному Суду України (далі — ВСУ); у 2002 р. створено окрему гілку судової системи — суди адміністративної юрисдикції; в 2010 р. — Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, ліквідовано підсистему військових судів, змінені функції ВСУ. Очевидно, пошуки оптимальної для України моделі судоустрою ще не завершені. Зокрема, сьогодні ведуться дискусії щодо доцільності ліквідації вищих спеціалізованих судів, об'єднан-

ня загальних і господарських судів та ін. З цього приводу висловимо декілька міркувань.

Щодо повернення до трохланковості судової системи, то зазначимо, що за умов чинності Конституції України 1996 р. це неможливо, оскільки ч. 3 ст. 125 їх існування є апіорі. Але, напевно, слід розібратися у причині виникнення питання про ліквідацію вищих спеціалізованих судів. Ми вважаємо, що їх дві: по-перше, за існуючою системою та процедурою судового провадження ВСУ обмежений у правомочності виконувати свою основну функцію — забезпечувати єдність судової практики та безпосередньо на неї впливати. Цю проблему, на нашу думку, можна вирішити шляхом внесення змін до процесуального закону, зокрема: а) передбачити право громадян оскаржувати безпосередньо до ВСУ рішення вищих спеціалізованих судів про відмову у допуску справи до перегляду ВСУ; б) передбачити як самостійну підставу скасування судового рішення — невідповідність правовому висновку ВСУ. Другою причиною порушення питання про ліквідацію вищих спеціалізованих судів є реальна практика спорів про підсудність, різноманітність практики щодо правозастосування у подібних правовідносинах, що в цілому порушує міжнародний стандарт судочинства — передбачуваність судового рішення. Цю проблему також можна вирішити, на нашу думку, шляхом змін у матеріальному законі, зокрема надати право Пленуму ВСУ розв'язувати колізії підсудності між юрисдикціями, а також відмінити постанови пленумів вищих спеціалізованих судів у разі відсутності в них єдності щодо роз'яснення правил правозастосування у подібних правовідносинах. У разі сприйняття такого підходу доцільно передбачити, що у склад Пленуму

ВСУ входитимуть представники від трьох юрисдикцій. Наостанок додамо, що покладання на вищий суд країни лише виключних повноважень є загальноєвропейською практикою, а тому як загальну ідею авторів Закону України «Про судоустрій і статус судів» щодо статусу ВСУ слід підтримати, а недосконалості, які виникли на практиці, можна усунути, як ми показали вище, лише шляхом змін у процесуальному та матеріальному законі, без ініціації масштабних реконструкцій судової системи.

Щодо відмови від спеціалізованої господарської (а може й адміністративної?) юрисдикції, то тут слід зазначити, що полісистемність як спосіб організації судової влади є однією зі світових тенденцій розвитку сучасних судових систем. Вона дає змогу підсилити спеціалізацію суддів і, відповідно, покращити якість судових рішень, що є додатковою гарантією ефективності судової системи. Тому в цьому аспекті, ми вважаємо, більш актуальним за реорганізацію спеціалізованої юрисдикції є питання чіткого законодавчого розмежування компетенції між судовими підсистемами, опрацювання способів взаємодії та координації між ними, запропонування механізму вирішення можливих суперечок. Тому, як ми уже зауважували вище, пропонуємо надати повноваження щодо розв'язання колізій підсудності та інших спірних питань ВСУ, що дозволить зберегти єдність судової системи України.

Стосовно напрямів удосконалення судової процедури, то, як свідчать дослідження вчених різних країн, серед пріоритетних заходів з удосконалення судових процедур на перший план виходять дві основні проблеми — висока вартість судового процесу і тривалі строки. Як показали дані соціологічних опитувань, для вітчиз-

няної судової системи ці недоліки теж є актуальними [3]. Тому, очевидно, й оптимізація судової процедури також має орієнтуватися на ці дві складові.

Щодо першого — здешевлення судового процесу, то, на нашу думку, по-перше, є актуальним розвиток інститутів правової допомоги, які сприятимуть вирішенню правового конфлікту у позасудовий спосіб; по-друге, доцільним є встановлення «касаційних фільтрів» і матеріальних санкцій за зловживання процесуальними правами для затягування процесу; по-третє, слід оцінити позитив від імплементації зарубіжного досвіду щодо функціонування системи приватних виконавців судового рішення.

Щодо скорочення строків судового провадження, то слід мати на увазі, що тривалість судового розгляду справи, яка виходить за межі розумного строку, Європейським судом з прав людини вважається порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а багато європейських країн (Бельгія, Велика Британія, Австрія, Чехія, Данія, Італія, Словаччина, Швейцарія, Хорватія, Боснія і Герцоговина, Франція, Люксембург, Норвегія, Іспанія, Швеція та ін.) взагалі передбачили необґрунтоване затягування судового процесу як підставу для ініціювання зацікавленими особами процедури виплати державою матеріальної компенсації. Більшість західних країн використовують системи оцінки перевищення розумності строків судового розгляду з різних категорій справ — кримінальних, цивільних, адміністративних. Члени робочої групи Європейської комісії з ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) у своїй доповіді зазначили, що тривалість судового розгляду справи є одним із головних індикаторів ефективності роботи судів. Розгляд справи в короткі строки свідчить про опти-

мальність використання судами ресурсів і досконалість судових процедур. І навпаки, тривалі судові слухання можуть стати індикатором наявних у судовій системі проблем, показником неефективності їх діяльності [2].

У теорії менеджменту загальними чинниками, що впливають на збільшення строку здійснення будь-якої діяльності, є: а) невиправдане ускладнення роботи; б) зайва робота; в) нерациональні методи її виконання. Як вбачається, досягти більшої ефективності судової процедури стосовно підвищення її оперативності можна комплексними заходами за декількома напрямками: організаційне вдосконалення роботи судового механізму; розвиток інститутів несудового й досудового вирішення конфліктів; подальший розвиток інститутів третейських судів та аналогічних інститутів з інших категорій справ (так званих органів альтернативної юстиції); встановлення «фільтрів» перегляду судових справ з метою усунення зловживання правом і навмисного затягування виконання судового рішення; розробка механізмів наукової організації праці судді, процедури підвищення їх кваліфікації; запровадження єдиної форми подання заяви до суду та ін.

Стосовно оптимізації кадрової судової політики, то на її актуальність вказував ще знайий юрист минулого А. Коні, який зауважив: «Які хороші не були б правила діяльності, вони можуть втратити свою силу і значення в недосвідчених, грубих і недоброчесних руках». Саме судді — конкретні люди з певним життєвим досвідом, рівнем соціалізації й правосвідомості, а не суд, в цілому акумулюють у собі цілі, засоби, культурні цінності суспільства й виступають від імені суду як соціально-правового інституту, встановлюють об'єктивну істину в конкретній судовій справі, яку розгля-

дають у судовому засіданні, застосовують покарання і звільняють від нього, роблять помилки й виправляють їх.

Але, на нашу думку, найбільшою проблемою сучасної судової системи є низький рівень соціальної поваги до судді, а отже, серед системних заходів кадрової політики судової влади мають бути не лише заходи матеріально-правового захисту судді, а й «соціальної реабілітації» професії, виховування у громадян авторитету, поваги та довіри до суду, що можна зробити, зокрема, позитивним прикладом судді, як фахівця найвищої якості. Тому основними напрямками вдосконалення професійної якості суддівського корпусу, на наше переконання, є: а) вироблення Стандартів відповідності суддівській професії (далі — Стандарти); б) оптимізація процедури добору кандидатів на посади суддів; в) налагодження ефективного механізму контролю за їх профпридатністю. Щодо першого, то сьогодні в системі сучасної теорії судоустрою вже виокремлюється науковий напрям з умовною назвою «судова антропологія». Це система уявлень про «суддю-людину» — суб'єкта судового правозастосування, про специфіку його впливу на соціальне середовище, про його духовну сферу та про формування правової системи. Хоча процедура судочинства має дуже великий ступінь формалізації, однак оперує правовими нормами людина, тобто особа, наділена свідомістю й волею. Це дає змогу вести мову про пряму залежність між особистісними якостями судді й ефективністю судової системи, оскільки весь процес застосування норми закону до спірних правовідносин є свідомим і цілеспрямованим. Інакше кажучи, слід визнати, що саме по собі процесуальне законодавство не може гарантувати суспільству якісне правосуддя, оскільки воно може коригуватися особистісними якостями

судді. На користь такого висновку свідчить практика скасування (зміни) судового рішення іншим компетентним суддею (в порядку перегляду справи відповідно до закону). Якби особистісні якості судді не впливали на процес оцінки доказів, обрання необхідної норми й застосування її до конкретного випадку, навряд чи судові рішення першої інстанції змінювалися б вищою інстанцією. Як справедливо зазначив щодо цього Ю. Грошевий, особа судді організується й розвивається в судовій діяльності під цілеспрямованим впливом як суспільства й держави, які визначають мету, завдання й методи відправлення правосуддя й гарантують нормальні умови для успішного виконання суддівських функцій, так і вищих судових інстанцій, що забезпечують однакове застосування закону в судовій практиці. Тому завдання вивчення особи судді й визначення впливу її властивостей на виконання професійних обов'язків полягає в тому, щоб, ґрунтуючись на соціологічному понятті особистості, накреслити ті властивості останньої, які є професійно корисними й актуалізують її службову діяльність [4, 35]. Викладеним вище підкреслюється актуальність забезпечення судової системи фахівцями, які якнайкраще відповідали б вимогам професії судді. Дослідження особистісних характеристик останнього має значну практичну цінність, оскільки забезпечує теоретичний фундамент законотворчій діяльності, під час якої будуть закріплені вимоги, що ставляться як до кандидата на посаду судді, так і для діючого судді. Адже особа, яка вже набула статусу судді, не повинна у своєму професійному розвитку зупинятися, а має самовдосконалюватися, підвищувати свою майстерність, оперативно реагувати на зміни й відповідати вимогам часу. Отже, завданням

судової антропології повинно стати дослідження особи судді в поєднанні з аналізом змісту його професійної діяльності з тим, щоб виявити ті її властивості, які є професійно корисними з погляду ефективності, успішності виконуваної роботи. Результатом такого аналізу має стати опрацювання Стандартів, які можуть послугувати за об'єктивні критерії оцінки профпридатності кандидатів на посади суддів, адміністративні посади, діючих суддів при вирішенні питань про їх переведення в суд вищої інстанції тощо.

На нашу думку, структуру Стандартів повинні скласти вимоги щодо: а) рівня інтелектуального розвитку людини; б) соціально-психологічних якостей і здібностей особистості; в) рівня її правової культури. Методологічною основою створення таких Стандартів повинен стати діяльнісно-особистісний метод, змістом — професійно важливі якості судді. Складовою частиною загальних стандартів мають стати Стандарти відповідності посаді судді апеляційного, Вищого спеціалізованого або ВСУ, а також Стандарти відповідності адміністративній посаді в суді¹.

Стосовно удосконалення процедури добору суддівських кадрів, то основними проблемами, на нашу думку, є наповнення реальним змістом проголошеного прагнення забезпечити функціонування системи добору суддів на підставі професійних якостей та об'єктивності. Слід провести ґрунтовне аналітичне дослідження щодо визначення допустимої до використання методики оцінювання професійно важливих якостей судді, окреслити коло суб'єктів, яким це доречно доручити, і визначити стадію

добору кандидатів, на якій треба запровадити таке оцінювання.

Щодо удосконалення механізму контролю за профпридатністю суддів, то з ліквідуванням інституту атестації суддів основним підґрунтям механізму контролю за належним кваліфікаційним рівнем судді став інститут підвищення кваліфікації, у виключних випадках — інститут дисциплінарної відповідальності суддів. За чинним законодавством України підвищення кваліфікації є правом судді, яке може реалізовуватись шляхом участі в об'єднаннях суддів, або проходження відповідної підготовки (частини 2 і 3 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Цікаво, що у законодавстві Грузії, наприклад, зафіксовано, що «непроходження без поважної причини у встановлені строки передбаченого законом спеціального навчального курсу є підставою для звільнення судді». Однак Консультативна рада європейських суддів (далі — КРЕС) у Висновку № 4 (2003) щодо належної підготовки й підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях від 27 листопада 2003 р. підкреслила нереалістичність заходів стосовно закріплення обов'язковості цієї процедури в будь-якому випадку, оскільки існує побоювання, що тоді воно стане бюрократичною, формальною справою (п. 34). КРЕС підкреслює, що більш раціональним є поширення в суддівському корпусі культури постійного навчання (п. 33) [6]. Цінуючи це зауваження, все ж вважаємо, що зазначену культуру слід виховувати, що можливо лише в умовах навчання — постійного або періодичного. Пропонуємо в законодавстві право судді на підвищення кваліфікації замінити на його етичний обов'язок,

¹ Наприклад, у США існує перелік критеріїв якостей, за якими оцінюється відповідність кандидата судовій посаді, на яку він претендує. Визначено перелік загальних, а також додаткових якостей окремо для суддів першої інстанції, апеляційних судів та наглядових суддів. — Див.: [5, 15–23].

що сприятиме становленню інституту підвищення кваліфікації як елемента механізму контролю профпридатності суддів. Крім того, для забезпечення єдиної політики щодо професійного рівня суддівського корпусу належить розробити Концепцію підвищення кваліфікації суддів, у якій передбачити її цілі, форми реалізації, строки, періодичність, форми контролю за успішністю проходження курсу і головне — наслідки у випадку незадовільних результатів.

Чинне вітчизняне законодавство, на жаль, не передбачає підстав для звільнення особи з посади судді з мотивів його професійної непридатності. Вважаємо, що непроходження (нескладання) випробування після закінчення навчальної програми з підвищення кваліфікації має стати індикатором професійної непридатності судді. Якщо шляхом внесення змін до законодавства закріпити, що підвищення кваліфікації є саме етичним обов'язком судді, може з'явитися підстава для звільнення професійно непридатного судді за підставою, передбаченою п. 5 ч. 5 ст. 126 Конституції України — порушення суддею присяги. Згідно зі змістом останньої суддя зобов'язаний чесно і сумлінно виконувати службові обов'язки (ч. 1 ст. 55 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). За таких підстав інститут підвищення кваліфікації стане дієвим механізмом контролю за профпридатністю суддів і відповідністю їх кваліфікаційного рівня вимогам професії.

Щодо інституту дисциплінарної відповідальності суддів, як механізму контролю за профпридатністю судді, то згідно з п. 18 Основних принципів щодо незалежності правосуддя судді можуть бути тимчасово відсторонені від посади або звільнені лише з причин їх нездатності виконувати свої

обов'язки або поведінки, що не відповідає посаді, яку вони посідають. На нашу думку, невідповідний рівень кваліфікації судді належить до підстави, що підриває авторитет правосуддя, судової влади в цілому. Разом із тим неналежний рівень кваліфікації судді повинен бути доведений. Гарантії статусу судді передбачають застосування об'єктивних критеріїв щодо оцінки його професійної відповідності посаді. Ми вважаємо, що єдиним можливим механізмом такого оцінювання в межах чинного правового поля є випробування судді за результатами проходження навчальної програми з підвищення кваліфікації. Лише негативний результат такого випробування може стати об'єктивним показником його профнепридатності. Але, на жаль, законодавство не передбачає положення, за яким за наслідками дисциплінарного провадження Вища кваліфікаційна комісія суддів України може прийняти рішення про направлення судді для проходження курсу з підвищення кваліфікації. Доцільність доповнення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» цією нормою обґрунтовується таким: а) це сприятиме запровадженню об'єктивних критеріїв оцінки поведінки суддів; б) стане в нагоді для підвищення професійності (кваліфікаційного рівня) судді; в) не порушуватиме гарантій самостійності й незалежності суддів; г) створить передумови для використання інституту дисциплінарної відповідальності як додаткового інструмента контролю за рівнем професіоналізму суддівського корпусу. У цілому зазначені заходи сприятимуть підвищенню професіоналізму суддів, а отже, і ефективності функціонування всієї судової системи.

Маємо також декілька міркувань стосовно удосконалень механізму судового управління. Судова система, як цілісна й самодостатня організація,

не може реально вважатися ефективною, якщо не матиме повноважень чи можливостей самостійно забезпечувати свою діяльність (здійснювати управління). Ресурсне забезпечення управління являє собою своєчасне забезпечення судів необхідними видами ресурсів відповідної якості та кількості («належні ресурси»), встановлення ефективного порядку їх розподілу, обліку та контролю. Можна уявити декілька варіантів судового управління: в цій системі можуть функціонувати, по-перше, або декілька «структурних підрозділів», між якими буде розподілена компетенція щодо управління ресурсами (наприклад, фінансові, матеріально-технічні — суди, кадрові — Вища кваліфікаційна комісія суддів України, інформаційні — вищі судові установи). Але задля забезпечення єдності такої системи судового управління, судової політики щодо управління судовою системою повинен бути визначений єдиний координуючий орган системи судового управління (забезпечення принципу ефективного управління — єдності керівництва), який буде наділено повноваженнями координації, контролю, вироблення єдиної стратегії управління ресурсами, прийняття оперативних управлінських рішень тощо. Таке завдання цілком може бути покладено на Раду суддів України та ієрархічно підпорядковані їй ради суддів спеціалізованих юрисдикцій. Така модель може існувати за умови внесення незначних змін та доповнень у Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Іншим варіантом, більш радикальним, є створення у структурі ВСУ окремого підрозділу, на який покладатиметься виключно повноваження з судового управління. Така модель, на нашу думку, має декілька переваг: по-перше, це зміцнить позицію ВСУ як найвищої судової установи в системі судів загальної юрисдикції; по-друге, дозволить зосередитись лише на здійсненні управлінської діяльності, що значно підвищить її професіоналізм, якість управлінських рішень; по-третє, дозволить зосередити вирішення усіх питань організаційного забезпечення судової системи в єдиному центрі, отже, створить передумови ефективної, єдиної стратегії розвитку судової системи; по-четверте, дозволить економити фінансові ресурси, які в першій моделі необхідні для утримання усіх структурних підрозділів системи судового управління; по-п'яте, для більш оперативної реалізації управлінських рішень такого органу та налагодження зворотного зв'язку з окремими елементами судової системи у нижчестоящих судах також необхідно утворити окремі підрозділи, в обов'язки яких входить оперативне керівництво розподілом, координацією, обліком і контролем за організаційним забезпеченням судів необхідними ресурсами. Але реалізація такого варіанта організації системи судового управління потребує суттєвих змін законодавства, чому має передувати створення нової концепції судового управління.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Шило О. Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України : моногр. — Х., 2011. — 472 с.
2. *Evaluation report of European judicial systems / European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) — Edition 2010 (2008 data) : Efficiency and quality of justice [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ\(2010\)Evaluation&Language](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ(2010)Evaluation&Language).*

3. *Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011. Звіт за результатами соціологічних досліджень.* — К., 2011. — 47 с.
4. *Грошевой Ю. М.* Проблемы формирования судейского убеждения в уголовном судопроизводстве. — Харьков, 1975. — 144 с.
5. *Критерії оцінки* // Інформаційний вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. — 2008. — № 1. — С. 15–23.
6. *Висновок № 4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях*: Страсбург, 27.11.2003 р. // Міжнародні стандарти в сфері судочинства. — К., 2010. — С. 115–120.

REFERENCES

1. Shylo O. H. Teoretyko-prykladni osnovy realizatsii konstytutsiinoho prava liudyny i hromadianyna na sudovyi zakhyst u dosudovomu provadzhenni v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Theoretical and Practical Basis for Implementation of Constitutional Right of a Man and Citizen to Judicial Protection in Pre-Trial Proceedings in Criminal Procedure in Ukraine], Kharkiv, 2011, 472 p.
2. Evaluation report of European judicial systems / European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) — Edition 2010 (2008 data): Efficiency and quality of justice. Available at: [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ\(2010\)Evaluation&Language](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ(2010)Evaluation&Language).
3. Stan koruptsiv v Ukraini. Porivnialnyi analiz zahalnonatsionalnykh doslidzhen: 2007–2009, 2011. Zvit za rezultatamy sotsiologichnykh doslidzhen [Corruption in Ukraine. Comparative Analysis of National Studies: 2007–2009, 2011. Report on the Results of Sociological Researches], Kyiv, 2011, 47 p.
4. Groshevoy Yu. M. Problemy formirovaniya sudeyskogo ubezhdeniya v ugovnom sudoproizvodstve [Issues of Formation of Judicial Belief in Criminal Proceedings], Kharkov, 1975, 144 p.
5. Kryterii otsinky [Evaluation Indicator], *Informatsiyni visnyk Vysshoi kvalifikatsiinoi komisii suddiv Ukrainy*, 2008, no. 1, pp. 15–23.
6. Vysnovok no. 4 (2003) Konsultatyvnoi rady ievropeiskykh suddiv do uvahy Komitету Ministriv Rady Yevropy shchodo nalezhnoi pidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii suddiv na natsionalnomu ta ievropeiskomu rivniakh: Strasburh, 27.11.2003 r. [Conclusion No. 4 (2003) of the Consultative Council of European Judges to the Committee of Ministers of the Council of Europe on Proper Preparation and Training of Judges at National and European Levels: Strasbourg, November 27, 2003], *Mizhnarodni standarty v sferi sudochynstva*, Kyiv, 2010, pp. 115–120.

Москвич Л. М. Щодо системності заходів судової реформи

Анотація. У статті на підставі пояснення природи судової системи обґрунтовується необхідність системного підходу до заходів судової реформи. Виокремлені чотири ключові складові ефективної судової системи: 1) оптимальна модель судоустрою; 2) справедлива судова процедура; 3) розумна кадрова політика; 4) ефективне судове управління. За кожним напрямом аналізуються недоліки в сучасній судовій системі та висловлюється авторське бачення їх усунення. Наголошується, що однією з причин недосконалостей судових реформ, що здійснювались в Україні, є те, що вони не мали фундаменту — наукового системного аналізу проблем вже функціонуючої судової системи. Між тим наука спроможна запропонувати ініціаторам судової реформи системне бачення перетворень, які через свою наукову обґрунтованість містять більший потенціал успішності, тобто ефекту — побудову дійсно ефективної судової системи, спроможної надати належні умови для реалізації особою свого права на справедливий суд.

Ключові слова: суд, судова система, судова реформа, системність трансформації у судовій системі, складові ефективної судової системи.

Москвич Л. Н. О системности мер судебной реформы

Аннотация. Основываясь на природе судебной системы, в статье обосновывается необходимость системного подхода к мероприятиям будущей судебной реформы. Выделены четыре ключевых составляющих эффективной судебной системы: 1) оптимальная модель судоустройства; 2) справедливая судебная процедура; 3) разумная кадровая политика; 4) эффективное судебное управление. По каждому направлению анализируются недостатки в современной судебной системе и высказывается авторское видение их устранения. Отмечается, что одной из причин не достаточной успешности судебных реформ, осуществляемых в Украине ранее, является то, что они не имели фундамента — научного системного анализа проблем уже функционирующей судебной системы. Между тем наука способна предложить инициаторам судебной реформы системное видение преобразований, которые в силу своей научной обоснованности содержат больший потенциал успешности, то есть эффекта — построение действительно

эфективной судебной системы, способной предоставить надлежащие условия для реализации лицом своего права на справедливый суд.

Ключевые слова: суд, судебная система, судебная реформа, системность трансформации в судебной системе, составляющие эфективной судебной системы.

Moskvych L. On System Measures of Judicial Reform

Annotation. Given the interpretation of nature of judicial system the author substantiates the need of systematic measures of judicial reform. Four key components of effective judicial system are as follows: 1) the optimal model of judiciary; 2) fair judicial procedure; 3) reasonable personnel policy; 4) efficient judicial administration. Drawbacks in the modern judicial system are analyzed under the above approaches and the author provides the way of their elimination. The author stresses that one of the reasons for inefficient judicial reforms in Ukraine is lack of their grounding – scientific systematic analysis of functioning judicial system. Meanwhile, science is able to offer proponents of judicial reform the systematic vision of changes which due to their scientific reasoning have greater success potential, that is the effect – building a truly effective judicial system, able to provide relevant conditions for a person to realize her right to fair trial.

Key words: court, judicial system, judicial reform, systematic transformation in the judiciary, components of effective judicial system.